

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS EREJE – A BIZTOSÍTÁSI SZERZŐDÉSEKRE VONATKOZÓ ÚJ NEMZETKÖZI BESZÁMOLÁSI STANDARD (IFRS 17) BEVEZETÉSÉNEK TAPASZTALATAI

INTERJÚ BALOGH ANIKÓVAL,
A KPMG TANÁCSADÓ KFT. IGAZGATÓJÁVAL

Készítette: Kozma Norbert (a Budapesti Corvinus Egyetem Számvitel Tanszékének oktatója),
norbert.kozma@uni-corvinus.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

A 2023-as év mérföldkőnek számít a biztosítási szerződések kezelése szempontjából, hiszen a hatályba lépett új nemzetközi számviteli standard (IFRS 17) jelentősen megváltoztatja a biztosítási szerződések számviteli elszámolásának elveit, ezáltal a biztosítók pénzügyi beszámolási kötelezettségét.

Az új standardra való áttérés – az új szabályozás komplexitása miatt – nem kímél sem időt, sem energiát, igazi csapatmunka. Jelen interjúban azt fejtetik a beszélgetőpartnerek, hogy mitől lesz sikeres az áttérési projekt, hogyan lehet prezentálni a változásokat a tulajdonosoknak, illetve milyen előnyei és hátrányai vannak az új standard előírásainak. A „képlet” nem egyszerű, mert a számviteli előírások ugyan nemzetközileg egységessé váltak, de alkalmazásuk hatásai – a biztosítók külső környezetének és belső működésének különbözősége miatt – pozitívak és negatívak is lehetnek.

SUMMARY

The year 2023 is a milestone from the point of view of the management of insurance contracts, because the new international accounting standard (IFRS 17) - which entered into force on 01.01 2023 – has significantly changed the principles of accounting for insurance contracts, and the financial reporting of insurance companies.

The transition to the new standard - due to the complexity of the new regulation – doesn't save time and resources, it is a real teamwork. In this interview, experts explain what makes the transition project successful, how to present the changes to the owners, and what are the advantages and disadvantages of the requirements of the new standard. The "formula" is not simple, because the accounting regulations have become internationally uniform, but the effects of its application - due to the differences in the external environment and internal operations of insurance companies - can be both positive and negative.

Kulcsszavak: biztosítás, számvitel, IFRS 17, insurance contracts
Keywords: insurance, accounting, IFRS 17, biztosítási szerződések

JEL: G22, M41

DOI: 10.18530/BK.2023.3-4.104
<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2023.3-4.104>

Balogh Anikó a KPMG Tanácsadó Kft. igazgatója, bejegyzett könyvvizsgáló. A KPMG biztosítási és aktuáriusi tanácsadói gyakorlata egyesíti a technikai szaktudást és a gondosan megtervezett folyamatokat az iparágra jellemző üzleti folyamatok átfogó ismeretével és a széles körű piaci tapasztalatokkal, ezáltal kínálva egyre fejlődő, magas színvonalú és rugalmas tanácsadási szolgáltatásokat.

Balogh Anikó 1999-ben csatlakozott a KPMG-hez, és a biztosítási üzletágra specializálódott; sokéves könyvvizsgálói tevékenysége révén szerteágazó és mélyreható ismereteket szerzett a biztosítási szektorban. Munkája során számos magyarországi és nemzetközi biztosítótársasággal és fiókteleppel működött együtt, széles körű szakmai tapasztalattal rendelkezik mind az élet-, mind a nem-életbiztosítás területén. A biztosítási üzletágban IFRS és egyéb számviteli tanácsadási projekteket vezet, továbbá tapasztalattal rendelkezik biztosítótársaságok megvásárlására vonatkozó, befektetési tranzakciót megelőző átvilágítási megbízások irányításában.

KN: Meséljen egy kicsit a biztosítói szektorról tanácsadói szemszögből. Meglátása szerint melyek a szektor legnagyobb kihívásai 2023-ban?

BA: Rengeteg változás és kihívás jelentkezik napjainkban a biztosítási piacon:

- egyszerre kell megbirkózni a változó ügyféligényeknek megfelelő szolgáltatások kidolgozásával,
- a makrogazdasági változásokkal: alkalmazkodni az inflációhoz, a hirtelen megugró befektetési hozamokhoz (és az azokból következő kötvénypiaci árfolyamzuhanásokat kezelni), valamint
- megfelelni az új és egyre számosabb, egyre több erőforrást lekötő szabályozói elvárásoknak, melyek részben hazai, részben nemzetközi kezdeményezések eredményei.

A szektort jelentős mértékben formálják a tulajdonosi változások is, és ezek az átalakulások további számos feladattal járnak.

Mindezeknek a kihívásoknak kifizetett költséggazdálkodás mellett kell a biztosítóknak megfelelniük, hiszen rendkívüli adóteher nehezedik a szektorra tavaly óta. A biztosítások extraprofitadójának bevezetésével, egy – más szektorokéhoz képest is – kiemelkedően magas adómértékkel kell számolniuk, melyet a bankszektortal ellentétben 2024-ben is változatlanul tervez tartani a kormányzat.

Tanácsadóként számos ilyen kihívást jelentő témában támogatjuk a biztosítótársasági ügyfeleinket. Kiemelt témáink a hatékonyságnövelés; a digitalizáció és automatizáció támogatása; az ESG¹ kezdeményezések bevezetése; illetve az IFRS 17² standard 2023-as hatályba lépésével kapcsolatos, számos változás implementálásának segítése, hiszen ebben a témában szerteágazó hazai és nemzetközi tapasztalat becsatornázásával tudjuk segíteni egy-egy biztosító implementációs projektjét.

KN: Miért jelent kihívást az IFRS 17-re való áttérés? Miben tér el az új szabályozás a korábbitól?

BA: Az IFRS 17 bevezetése óriási előrelépést jelent a biztosítási és viszontbiztosítási szerződések nemzetközi pénzügyi beszámolási szabványoknak megfelelő számviteli kezelése terén. A 2023-ig hatályos IFRS 4 standard a biztosítási eszközök és kötelezettségek értékelésére nem tartalmazott egységes szabályokat. A nemzetközi számviteli standardok szerint beszámolót készítő biztosítók 2023-at megelőzően a saját nemzeti szabályaik vagy az IFRS 4 hatályba lépése előtti számviteli politikájuk folytatásával értékelték a biztosítási eszközeiket és kötelezettségeiket, és mutathatták be eredményük alakulását. Ezáltal az egyes országok biztosítóinak teljesítménymutatói nem voltak összehasonlíthatók sem egymással, sem más iparágak vállalataival. A hosszú előkészítő munka után megszületett IFRS 17 végre megadja az egységes kereteket a biztosítási szerződések értékelési és eredménybemutatói feladataihoz.

A magyar biztosítási számvitelhez képest az IFRS 17 egy teljesen új szemléletet hoz a biztosítási szerződések értékelésébe. Ez a szemlélet számos változást jelent, melyek közül csak néhányat emelnék ki:

- a biztosítási eszközök és kötelezettségek értékelésének alapját a mindenkori legjobb becslésen alapuló diszkontált cash flow előrejelzések adják az eddigi – többnyire előre rögzített, a termékterveken és retrospektív megfigyeléseken és feltételezéseken alapuló – értékelési módok helyett,
- az eddigi implicit prudencia helyett explicit, kötött célú és összességében is bemutatott prudencia jelenik meg a tartalékokban, hiszen a tartalékolás alapja a legjobb becslés, melynek bizonytalanságát egy explicit kockázati kiigazítással kell kifejezni.

Az implementációs projektjeink során a legnagyobb kihívást jelentő elemnek az eddigi értékelésekhez képest teljesen újszerű szerződéses szolgáltatási margin (CSM, contractual services margine) bevezetését láttuk. A CSM számítása, kezdeti és követő mérése azért jelent különleges kihívást, mert a számítás egyszerre komplex és adatigényes, és a biztosítási tartaléknak – a múltbeli gyakorlathoz képest – teljesen új típusú eleme. Az adatigények magukban foglalnak többek között pénzáram-előrejelzéseket, diszkontrátákat, tény-, díj-, kár- és költségadatokat, befektetési hozamokat.

Szintén új elem az, hogy a biztosítási szerződések mérésének egységeként bevezetésre került a biztosítási szerződés csoportok fogalma, melyekbe a szerződések több fontos

tulajdonsága alapján be kell sorolni a kibocsátott szerződéseket és a követő értékeléseknél is (szinte) minden adatot így kell gyűjteni, aggregálni vagy felosztani.

A számítások újszerűsége, komplexitása és adatigényessége miatt a számviteli zárási folyamatokat a biztosítóknál alapjaiban kellett átalakítani, és új szoftverek, adattárházak, adatkonzolidációs rendszerek bevezetése is szükségessé vált. Ez azt is jelentette, hogy számos szakterületet érintett, és rengeteg feladattal járt a bevezetés.

Új szoftverek, adattárházak, adatkonzolidációs rendszerek bevezetése is szükségessé vált.

KN: Ha jól értem, az új standardra történő áttérés egy igazi csapatmunka. Hogy épül fel az erre a feladatra létrehozott projekt?

BA: Igen, az aktuáriusi, pénzügyi, számviteli és IT területek aktív és intenzív együttműködése, valamint egyéb szakterületek (például befektetési, viszontbiztosítási szakértők) támogatása kulcsfontosságú volt a bevezetési projekteknek, csakúgy, mint a szakértők egymás közötti és a felsővezetéssel való nyílt és intenzív kommunikációja.

A számos feladat, azok egymásra épülése és a sok szereplő összehangolása miatt a projektek sikeréhez elengedhetetlen volt a profi projektvezetés és projektmenedzser megbízása.

A projektjelentésekben gyakran láttam figyelemfelhívó jelzést a szakértői erőforrás hiányára. Külön kihívás, hogy az IFRS 17-ben jártas szakértők köre nagyon korlátozott, illetve aktuáriusból, biztosítási számviteli és IT szakértőből általánosságban is mindig szűkösség van a piacon.

A bevezetési projekt feladatai típusaiban is többértékűek, magukban foglalják

- a számviteli politikák kialakítását,
- számviteli döntések meghozatalát,
- számítási és elszámolási módszerek felállítását,
- folyamatok (beleértve a kontrollkörnyezetet) megtervezését és kialakítását,
- IT rendszerek kiválasztását, specifikálását és bevezetését,
- hatáselemzések elvégzését, majd
- az áttérési számítások végrehajtását.

Aktuáriusból, biztosítási számviteli és IT szakértőből szűkösség van a piacon.

Egy ilyen átfogó beszámolási folyamatfejlesztés a legtöbb ügyfelünkönél szükségessé és hasznossá tette a zárási folyamat fejlesztését és automatizációját. Az aktuáriusi számítások és az azokból származó információk fókuszba kerülése miatt igény volt robusztusabb, átláthatóbb és automatizáltabb rendszerek fejlesztésére az aktuáriusi terület számításainak támogatására is, valamint a pénzügyi és aktuáriusi adatok konszolidációjára.

A korábbi keretrendszerben a pénzügyi zárások során soha nem merült fel az, hogy az aktuáriusoknak meg kellett volna érteniük és alkalmazniuk a speciális számviteli követelményeket, illetve, hogy a számviteli szakembereknek mélyen meg kellett volna érteniük az aktuáriusi modellek célját, az elvégzett számítások eredményeit pedig értelmezniük kellett volna. Most az IFRS 17 alkalmazása során éppen ez az egymásrautaltság az egyik fő kihívás.

A projektek során nagyon sok esetben a piaci módszertani konszenzus, kialakult gyakorlat hiányában munkahipotézisek mentén történtek a fejlesztések, és időről időre át kellett vizsgálni a munkahipotézisek helytállóságát. Ez azt is jelentette, hogy sok esetben nehéz volt a döntéseket meghozni, de a projektek nem állhattak meg egy-egy bizonytalan módszertan vagy bizonytalan számviteli döntés miatt. Emiatt előfordulhat, hogy a jövőben a szabályok jobb megértése, azok szabályozó hatóság általi pontosítása, valamint a best practice-ek kialakulása után felülvizsgálat válik szükségessé.

KN: Ez igazán komplex feladatnak tűnik, ami nem kímél sem időt, sem erőforrást és még a biztosító pénzügyi kimutatásai is jelentősen megváltoznak. Hogyan lehet ezt „eladni” a tulajdonosnak, hiszen neki elsődleges érdeke a profitabilitás?

BA: Tekintve, hogy a magyar biztosítók többsége tőzsdén jegyzett csoportokhoz tartozik (zömmel azok leányvállalatai), a tulajdonosok egyszerre érdekeltek a profitabilitásban és a biztosító vagy áttételesen a biztosítót tulajdonló cégcsoport tőzsdén kialakuló piaci értékének emelésében.

Azt gondolom, hogy hosszú távon növeli a befektetők bizalmát, befektetési kedvét és ezáltal a biztosítói részvények értékét az, ha a pénzügyi beszámolás egységes szabályokon alapul, és ha más iparágakkal konzisztens elvek mellett készítik kimutatásaikat a biztosítók.

Az IFRS 17 bevezetések valóban költséges projektek voltak, de a beszámolási folyamat olyan átfogó átalakítást jelentett, melynek hasznosságát nem rövid, hanem hosszú távon lehet majd megtapasztalni. Nagyon sok előremutató fejlesztés történt, melyek hosszabb idő elteltével hozzák majd meg gyümölcsüket, hosszabb idő alatt derül majd ki, hogy mindezek a fejlesztések hogyan járulnak hozzá a biztosítók értékteremtési folyamataihoz akár termékoldalon is.

A bevezetési projektek a legtöbb helyen a menedzsment információs rendszerek fejlődését is magukkal hozzák. Például az IFRS 17 elvárja, hogy a kibocsátáskor nyereséges és veszteséges szerződéseket elkülönítse egymástól a biztosító. A nyereségességvizsgálat transzparensse teszi az árazási döntések következményeit, és folyamatos nyomon követést követel meg. Véleményem szerint hasznos lesz, hogy mind a pénzügyi, mind a vezetői információs rendszerekben a szerződések rendszeres értékelésére, a hosszú távú érték- és profittermelő képességre helyeződik a hangsúly a rövid távú vagy nem a tényleges nyereségességet jelző mérőszámok helyett.

Az IFRS 17 bevezetésével megváltoznak a biztosítók kulcs-teljesítménymutatói is. Fontos aktuális feladat a befektetők és elemzők edukálása annak érdekében, hogy ezen új mutatószámokat bele tudják építeni befektetési javaslataikba, döntéseikbe. Például az

eddigiekben a biztosítók méretének fő mutatószáma a bruttó díjelőírás volt. A bruttó díjelőírás az új eredménykimutatás struktúrában már nem szerepel, az eredménykimutatás első sora a biztosítási bevétel, melynek nagyságát a nyújtott biztosítási szolgáltatások összessége határozza meg, és nem az adott szerződéssel kapcsolatos díjelőírások.

Az IFRS 17 elvárja, hogy a kibocsátáskor nyereséges és veszteséges szerződéseket elkülönítse egymástól a biztosító.

A biztosítási bevételek tehát nem tartalmazzák a befektetési komponenst, melyet az életbiztosításban a szerződők a biztosítási esemény bekövetkezésétől függetlenül megkapnak. Ez a bemutatás más iparágakéval konzisztens (hiszen a bankok sem mutatják a kapott betéteket árbevételeként), de azt is jelenti, hogy egyes életbiztosítók „felső sora” – az IFRS szerinti kimutatásaikban – töredékére zsugorodott össze 2023-ra a módszertani különbözőségek miatt.

Az eredménykimutatás első sora a biztosítási bevétel és nem az adott szerződéssel kapcsolatos díjelőírások.

Teljesen új teljesítménymutatók kialakulását is látjuk: például a módosított saját tőke mutatószámot, mely a saját tőke és a szerződéses szolgáltatási margin (plusz egyes biztosítóknál a kockázati kiigazítás) összege, mely azt tükrözi, hogy a szerződéses szolgáltatási margin és a kockázati kiigazítás végső soron idővel a várakozások szerint nyereségben csapódik le, és a saját tőke részévé válik. Ennek analógiájára definiálható a módosított átfogó eredmény, mely az átfogó eredményt kiegészíti a szerződéses szolgáltatási margin és a kockázati kiigazítás tárgyevi változásának összegével.

Ezen új teljesítménymutatók kialakulása is azt jelenti, hogy a fókusz a hosszú távú profitabilitásra helyeződik, amit a tulajdonosok és minden érintett üdvözölhet.

KN: A szektor egy részének nem kötelező, hanem opcionális az áttérés. Milyen feltételek fennállása esetén ajánlod az áttérést, és mikor érdemesebb a hazai számviteli szabályok szerint készíteni a beszámolót?

BA: A hazai biztosítók egy része az anyavállalat elvárásaihoz alkalmazkodva már most is a hazai számviteli szabályok szerinti egyedi beszámolása mellett IFRS szerinti beszámolási jelentéscsomagokat készít, igaz, ez utóbbit csak az anyavállalat részére. Ezen jelentéscsomagok elkészítése során a vezetés megtapasztalja, hogy milyen folyamatok és eljárások mentén készíthetők el a számítások. A jelentéscsomagok persze nem teljes IFRS beszámolók. Érdemes egy elemzést végezni annak megállapítására, hogy a jelentéscsomaghoz képest milyen többletfeladatokkal járna egy egyedi beszámoló elkészítése, és ezt meg tudja-e valósítani a Társaság. Például lehetnek olyan egyszerűsítések a csoportjelentésben, amiket fel kell oldani, valamint az éves beszámolóhoz számos kiegészítő megjegyzést kell elkészíteni.

Ezen kívül fontos szempont természetesen az is, hogy a társasági adó és az iparűzési adó összege hogyan alakul az áttérés hatására. Az áttérésből származhat adóelőny, de kedvezőtlen hatás is, mely vállalatonként eltérő, és azt egy erre vonatkozó hatáselemzés válaszolhatja meg.

■ Az áttérésből származhat adóelőny, de kedvezőtlen hatás is.

A pénzügyi és aktuárius vezetőikkel beszélgetve azt látom, hogy a rendkívül megterhelő csoport szintű bevezetési projektek után és a szektort érintő egyéb kihívásokat is figyelembe véve most kell egy kis szusszanás, valamint az, hogy a csoportjelentéseken rutinszerűvé váljon az IFRS 17 szerinti zárás folyamata, de azt gondolom, hogy 1-2 év múlva minden érintettnek érdemes egy áttekintő elemzést, beható és a jövő irányait megmutató értékelést elvégeznie az egyedi áttérés feladatai, előnyei és hátrányai kapcsán.

KN: Összességében tehát elmondható, hogy a szabályozás komplexitása, valamint folyamatos változása ismételten „foglalkoztatja” majd a szakembereket az elkövetkező években is. Köszönöm szépen az interjút!

HIVATKOZÁSOK

¹ Az ESG az Environmental (környezeti), Social (társadalmi) és Governance (irányítási) angol szavak rövidítése.

² A biztosítási szerződések elszámolását szabályozó nemzetközi számviteli standard.